

σιμον καὶ ἔντιμον· διότι ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, τῶν ἀρετῶν, ὡς καὶ τῶν κακιῶν τὰ ἀποτελέσματα, καὶ ἂν ἦναι προσωπικά, δὲν περιορίζονται εἰς μόνον αὐτὸν τὸν ἐνάρτεον ἢ κακὸν, ἀλλ' ἔχουσι καὶ εἰς τοὺς συζῶντας δύναμιν μᾶλλον ἢ ἥττον μεγαλητέραν. Διὰ τοῦτο ἐν πάσῃ πόλει κυβερνωμένη μετὰ φρονήσεως, αἱ προσωπικαὶ ἀρεταὶ θεωροῦνται ὡς δημόσιον καλὸν, καὶ αἱ προσωπικαὶ κακίαι ὡς δημόσιον κακόν· ὅθεν δὲν ἀδιαφορεῖ ἡ κυβέρνησις, ἀλλὰ μεταχειρίζεται τρόπους φρονίμους, παιδαγωγεία, σχολεία, γυμνάσια, ἱεροκλήρυκας καὶ ἄλλα μέσα ἐπιτήδεια ν' αὐξάνωσι τῶν ἀριθμὸν ἐναρέτων πολιτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τῶν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καθηκόντων.

Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, αἱ φυσικαὶ αὐτοῦ κλίσεις, ἡ ἀδυναμία, καὶ αἱ χρεῖαι, εἶναι τόσαι ἀναντιρρήτοι ἀποδείξεις, ὅτι τὸ θέλημα τοῦ Δημιουργοῦ εἶναι νὰ ζῇ βίον κοινωνικόν· διότι ἄνευ τοῦ εἶδους τούτου τῆς ζωῆς δὲν δύναται νὰ φυλάξῃ τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ, νὰ ἀναπτύξῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, νὰ τελειοποιηθῇ καὶ νὰ περάσῃ ζῶν εὐδαίμονα. Τί ἤθελε γείνει τὸ ἐρέφος, ἂν εὐθὺς ἀπὸ τῆς γεννήσεως δὲν περιεθαλπον αὐτὸ χεῖρες βοηθητικαὶ καὶ ἀγαθοποιοί; ὁ θάνατος δὲν ἤθελε βραδύνει νὰ ἀφαρπάσῃ αὐτὸ ἔρμηον καὶ ἀβοήθητον. Πάλιν ἐν τῇ παιδικῇ καὶ νεανικῇ ἡλικίᾳ ὁ ἀκοινωνήτος ἄνθρωπος ἤθελεν εἶσθαι ὡς κτήνος καταδιωκόμενον ὑπὸ τῶν θηρίων, ἀοπλος, δυστυχὴς, στερημένος τεχνῶν, ἄπειρος τῶν ἀναγκαίων ἀναπαύσεων τῆς ζωῆς, καὶ βεβουλισμένος εἰς τὴν ὀκηθρίαν καὶ εἰς τὴν ἀκόλουθον τῆς ὀκηθρίας ἀηδίαν.

Ἐν δὲ τῷ γήρατι, ἡ ἐπιστροφή τῆς σωματικῆς ἀδυναμίας, ἡ ἀσθένεια τοῦ μνημονικοῦ καὶ τῶν ἄλλων ψυχικῶν δυνάμεων, ἀναγεννᾷ τὴν ἀνάγκην τῆς βοηθείας. Τέλος πάντων, ἡ χρεῖα αὕτη γίνεται ἔτι ἐπαισθητοτέρα ἐν ταῖς δειναῖς περιστάσεσι καὶ ἐν ταῖς ἀρρώστιας. Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον δυνάμεις καὶ προτερήματα, ἅτινα καθισῶσιν αὐτὸν ἐπιτήδειον εἰς κοινωνικὸν βίον· τοιαύτη εἶναι ἡ δύναμις τοῦ προφορικοῦ λόγου, δι' οὗ δυνάμεθα νὰ φανερώμεν πρὸς ἀλλήλους τὰς ιδέας ἡμῶν· καὶ αἱ χεῖρες, τὰ θαυμαστά ταῦτα καὶ ἔντως ἄξια ψυχῆς λογικῆς ὄργανα. Βλέπομεν ὁμοίως καὶ τὰ διάφορα προτερήματα, ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ διανείμῃ αὐτὰ οὕτω τοῖς ἀνθρώποις, ὥστε νὰ βοηθῶνται ὑπ' ἀλλήλων εἰς τὰς διαφόρους χρεῖας αὐτῶν. Πανταχόθεν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος φέρεται πρὸς τὸν κοινωνικὸν βίον, ὑπὸ τῶν φυσικῶν χρεῶν, ὑπὸ τῆς φυσικῆς κλίσεως τῆς συμβιώσεως, ὑπὸ τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ, ὑπὸ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων· ὥστε θέλημα καὶ νόμος τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ ζῶμεν βίον κοινωνικόν. Ὅθεν συμπεραίνεται ἀναντιρρήτως, ὅ-